

A 73. ÜNNEPI KÖNYVHÉT TAPASZTALATAI

Pécsi Györgyi, az Új Könyvpiaç főszerkesztője a kortárs magyar irodalomról, a médiaszárokról, az olvasási kedv változásairól

– *Milyen eredménnyel zárult a 73. Ünnepi Könyvhét, és az új helyszínek hogyan álltak helyt?*

– Mivel nekem a régi „boldog” szocialista rendszer az, amelyhez viszonyítani tudok, azt kell mondjam, hogy nagyon szerény és visszafogott jelzőkkel illethetném az ideit, de akár az elmúlt évtizedben bármely évben megrendezett könyvhétet. Akkor szinte minden városban sátrak, rendezvények lepték el a tereket, utcákat, az iskolák, művelődési házak megteltek könyvekkel és szerzőkkel. Ehhez képest a budapesti Vörösmarty téri rendezvény, a pár vidéki és az új fővárosi helyszínnel – az óbudai Fő tér és a Ráday utca – kiegészülve nagyon szerénynek mondható. Minden kerület főterén ott kellett volna lennie a könyveknek, a megyeszékhelyeken a könyvhétnek kiemelt rendezvényként kellett volna megjelennie. S mindezek mellett a médiának is sokkal jobban ki kellett volna emelnie ezt a rendezvényt. A számokat tekintve az elmúlt évekhez képest nem múlta alul a könyvhét a korábbiakat. Az érdeklődés megvan az új kiadványok iránt, de valahogy a kiadói kínálat és az olvasói kereslet nem találkozik.

– *A „médiaszárokról” írásai és a politikai publicisztika mintha egyre nagyobb teret kapott volna a könyvhéten is...*

– Az, hogy az ideit könyvhétet a médiaszárokról uralták, nem egyik napról a másikra alakult ki. Ahogy megjelent Kepes András a téren, szinte mindenki nála szerette volna dedikáltatni az újonnan megvásárolt könyvét, míg az írók a ceruzájukat nézegették. A legnépszerűbb magyar szerző Bayer Zsolt volt, aki szintén ismert a médiából, és rendszeresen ír politikai publicisztikákat. A médiaszárokról a közhangulatot meglehetősen uralták. Hosszú sorok álltak az előbb említett szerző előtt, a legnagyobb „figyelmet” pedig Kende Péter kapta. Mellettük azok, akik médiaszereplők és egyébként is megkapják a különböző médiumok támogatását, így a Vörösmarty téren is a központba kerülnek annak ellenére, hogy ott általában hagyományosan a magyar irodalomé a főszerep. De ez is változik. Könyvesboltok,

könyvtárak szívesebben hívnak meg politikusokat, médiaszemélyiségeket, mint írókat, mondván, hogy Magyarországon úgyszólván csak hat író van, s őket úgysem tudják elérni. Ennek a folyamatnak a megállítása rendkívül nehéz, s nem képzelhető el politikai akarat nélkül. Ahhoz, hogy az irodalom a saját értékeit, érdekeit, intézményeit védhesse, pénz kell. Pénzt pillanatnyilag pedig csak a politikai szférából lehet szerezni. A politika azonban közömbös. Az egész kilencvenes évek arról szólt, hogy az irodalom nem kiváltságos művészet a többi művészeti ág között, hanem csupán egy az összes többi mellett. Aztán arról szólt, hogy még az sem. Az irodalom elidegenedett az olvasótól, s kezdi elveszíteni a hitet saját magában. A fejünkbe lett sulykolva, hogy a fontos dolgok nem az irodalomban fogalmazódnak meg, az élet egészéről az irodalomban nem lehet gondolkodni. Pedig ez nem igaz. Az, hogy a médiából ismert emberek ennyire népszerűek, az elmúlt évtized média- és kultúrpolitikájának az eredménye. Az emberek most bekiabáltak a politikusoknak és megdobáltak egyes szerzőket; az amerikanizmussal ez is eljutott hozzánk, pedig ez korábban nem volt jelen. Ez lehet, hogy Amerikában természetes, de hazánkban ennek nincsen múltja, így a legártatlanabbnak vélt megjegyzés, megnyilvánulás is könnyen politikai, történelmi kontextusba helyeződik.

– *A kortárs magyar irodalom mennyire érvényesül a könyvhétben?*

– Egyre inkább visszább szorul. Döbrentei Kornélnak volt talán a legnagyobb sikere az írók közül, már Závada Pál is csak szerényebb elismerésben részesült, visszafogottabbnak éreztem Kányádi egyébként páratlan népszerűségét, s ha Faludy kint lett volna, valószínűleg hasonlóan járt volna. A kortárs irodalom egyre kevésbé központi témája a könyvhétnek. A Budapesti Nemzetközi Könyvfesztiváltól az Ünnepi Könyvhét végéig mintegy 1500 olyan könyv jelent meg, amely az úgynevezett értékes irodalom kategóriájába tartozik. Egész évben nem jelenik meg 2000-nél több ilyen könyv, tehát a legnagyobb rész ekkor kerül ki. A 2000 műből talán 15–20 kapott jelentősebb médiatámogatást, de az emberek szerintem még így is alig pár címet tudnának ezek közül felsorolni. A klasszikus európai kultúraértelmezés szerint létezik egy elit kultúra, amelyet mindenki igyekszik értékei, rangja szerint becsülni – ez szép lassan kezd kicserélődni. Elérkezett a kopernikuszi fordulat: a magyar kulturális élet, a magyar irodalom is amerikanizálódott, azaz elindult a tömegszórakoztatás, a show műfaja felé. A globalizmus felé tartunk mi is, s

ebben nem a kultúrát illeti a fő stratégiai szerep, hanem a médiát, informatikát, politikát, s így az irodalom egyre inkább a háttérbe kerül. A nemzeti irodalmaknak, kultúráknak ez a globális jövőkép nem hagy túl sok helyet. Visszaszorul egy szűk elitréteg, baráti vagy egyetemi körök szintjére, s a korábbi szélesebb kapcsolat megszűnik. Az elit mindig megmarad, de egyre fogy. S ez ellen sem a magyar irodalmi élet, sem az irodalmi intézmények, sem a politika nem tudott vagy ez utóbbi nem is akart tenni.

– A 73. Ünnepi Könyvhéttel az Olvasás Éve is lezárult. Ön szerint milyen eredményt hozott ez a kezdeményezés?

– Az Olvasás Évét eredetileg Angliában találták ki, s több éves előkészítő munkával, iszonyatos anyagi háttérrel, hatalmas médiátámogatással és sok-sok reklámmal valósították meg. Ott – ennek köszönhetően – mérhetően megugrott az olvasási kedv. Magyarországon ez nem működött ilyen jól. Valamennyi pénz jutott a könyvtáraknak, kiadóknak, de a médiában az egész Olvasás Éve nem jelent meg olyan formában, ahogyan kellett volna. Nálunk a hívók térítése folyt, akik eddig is olvastak, s ezután is olvasni fognak, de a tábor nem bővült. Ehhez az is hozzájárul, hogy az olvasó helyzete egyre nehezebb. Az olvasáshoz a hétköznapi tevékenységektől teljesen eltérő lélektani helyzetre van szükség. Tökéletes csend és nyugalom szükséges, de nemcsak percekre, hanem órákra. Ha befejezte az ember a könyvet, erről az élményéről beszélni akar, de nincs kivel. A felgyorsult élettempóban – többek közt – erre sem jut elég idő. Ez az olvasásellenes világ persze leginkább sajnós a gyerekeket sújtja. A biológiai szintű emberi kapcsolatok kezdenek eltűnni, s ez az olvasás kárára is megy. A televízió, a számítógép, az internet egyre nagyobb hatással van a gyerekekre is. Ha körülnézünk a lappiacon, azt tapasztaljuk, hogy egyetlen nagy példányszámú, minőségi ifjúsági lap sincsen. Az óvodáskorban még találkozunk ilyenekkel, majd a fiatal besétál a Magyar Narancsok, Kiskegyedek világába. A legérzékenyebb korosztálynak nincs hetilapja. Szerintem a személyes találkozásokra sokkal nagyobb hangsúlyt kellene fektetni, s ezt már az iskolákban kell kezdeni. Sokan úgy vélik, hogy olyan írókat, költőket kell bemutatni a diákoknak, akiket ismernek, szeretnek, aki szórakoztatja őket. Emlékszem arra, hogy amikor középiskolás voltam, meghívták Keresztury Dezsőt az iskolánkba. Azt sem tudtuk szinte, hogy ki ő. Kamaszgyerekként túl sok érdeklődés nem volt bennünk iránta.

Arany Jánosról tartott előadást, de semmit nem értettünk abból, amit mondott, és alig vártuk, hogy vége legyen az órának. De a nagyon finom lényére a mai napig emlékszem, s később megismerve a munkásságát, mindig meghatódva gondolok rá. Az oktatásnak ez a lényege: a tanár utat mutat, megismerteti az idegen dolgokkal a diákokat, és majd idővel ezek előjönnek és a helyükre kerülnek. Emellett az íróknak is vissza kell találniuk az olvasókhöz. A lényeg a rendszerességen, a szisztematikusságon és a strukturáltságon van. Amíg egy író ismertté válik, az közel tíz-húsz év, hiszen azért egy életművet is le kell tenni az asztalra. A lapstruktúrát át kell alakítani, a technikai fejlődést – internet, média – sem szabad figyelmen kívül hagyni.

– Milyen tapasztalatokkal zárult a könyvhét, s ezek közül melyeket lehet jövőre felhasználni?

– Igazság szerint könyvhét helyett könyvhónapot kellene szervezni, hiszen ez a pár nap nagyon kevés. A határidőkkel is sok a probléma. Március végén döntenek arról, hogy milyen könyvek legyenek a könyvheti kiadói listán. A kiadó ekkor még nem tudja, hogy képes-e megjelentetni a kiadványait, hiszen a Kulturális Alapprogram általában május végén hozza meg ezirányú döntéseit. Mindennek ki lehet számolni az árát, de az irodalom, a kultúra árát képtelenség. Sok kiadó máról holnapra éldegél, szerintem rosszabb helyzetben vannak, mint a magyar parasztok. Pénz, akarat, médiatámogatás, a technikai fejlődés jobb felhasználása, a könyvek szakszerűbb menedzselése – itthon és külföldön is – egyaránt szükséges ahhoz, hogy az Ünnepi Könyvhét elérje célját, és egyre több olvasót toborozzon.

Aki hisz abban, hogy minőségi irodalomnak, könyvnek lennie kell, az akkor is kiviszi a Vörösmarty térre a könyveit, ha az előző évben bottal verték el onnan, vagy egy kiadványt sem adott el. Van egy réteg, amely nem lesz hajlandó arra, hogy tömegfogyasztóvá váljon. Az a fő cél, hogy a minőségi kiadványokat kereső emberek száma ne fogyjon, ne szűküljön ez a kis elitréteg. A kiadók, írók, a politika felelőssége az, hogy hagyja-e megszűnni a kapcsolatot a szélesebb olvasóközönséggel. Úgy látom, hogy ez a kapcsolat egyre gyengül, s e szakadék áthidalásához egy átfogó stratégia kell. Németh Lászlóval vallom, hogy a kultúra szervezi az életet, de a posztindusztriális körunkban visszajött az a szlogen, hogy a kultúra a szabadidő eltöltése. S amíg ez a felfogás él, az irodalom, a kultúra kiszolgáltatott helyzetben marad.

NEDBÁL MIKLÓS